

509-1983

Stichting Cultuurfonds
van de Bank voor Nederlandsche Gemeenten

Boekmansstichting-Bibliotheek
Herengracht 415 - 1017 BP Amsterdam
Tel.: 243736/243737/243738/243739

Jaarverslag 1983

alsmede het artikel: Ruilen van BKR-werken tussen gemeenten

Stichting Cultuurfonds van de Bank voor Nederlandsche Gemeenten

Jaarverslag 1983

---

alsmede het artikel: 'Ruilen van BKR-werken tussen gemeenten' door drs. J.M.J.G. Zoontjens,
medewerkster van de afdeling Sociaal-Geografisch en Bestuurskundig
Onderzoek van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten

Index behandelde onderwerpen

Ontmoetingsproject muziekscholen	5
Premietoekenning werkstukken	6
De groene stad	6
Boek Raadhuis-spreuken	6
Zilver in gemeentelijk bezit	6
Gemeentelijke sociaal-culturele statistiek	6
Boekwerkjes over bodebussen	7
Inventarisatie van culturele centra	7
Stichting Materiaalfonds voor Beeldende Kunst	7
Uitgave boekwerk inzake de lokale en regionale geschiedbeoefening	7
Vestdijkverzameling te Harlingen	8
Onderlinge uitlening tussen gemeenten van BKR-kunstwerken	8
Onderzoek agressie en vandalisme	8
Contacten met de Culturele Dienst van het Gemeentekrediet van België	8

Het bestuur van de stichting

Mr. F.G.A. Huber,
oud-burgemeester van Goes, voorzitter

Mr. E.A. Lieftrinck,
oud-plv. thesaurier-generaal, vice-voorzitter

M.A. van der Have,
burgemeester van Leiderdorp

W.C. Hillenaar,
burgemeester van Boxmeer

Mevrouw A.Th. de Leeuw-Mertens,
burgemeester van Eemnes

Mr. H.W. Pannekoek,
burgemeester van Wisch

Dr. G.J. van der Top,
directeur van de Vereniging van Nederlandse
Gemeenten

Mr. N.M. Heijstek,
hoofd personeelszaken van de N.V. Bank voor
Nederlandsche Gemeenten,
secretaris

P.B. Bouman,
medewerker directiesecretariaat van de
N.V. Bank voor Nederlandsche Gemeenten,
tweede secretaris

Secretariaat:
Koninginnegracht 2
2514 AA 's-Gravenhage
telefoon (070) 483991

Verslag over het jaar 1983

---

van de Stichting Cultuurfonds van de Bank voor Nederlandsche Gemeenten

---

Algemeen

Ter gelegenheid van haar vijftigjarig bestaan heeft de N.V. Bank voor Nederlandsche Gemeenten in 1964 het initiatief genomen tot oprichting van een stichting die als doelstelling mee kreeg: het verdiepen en verbreiden van de kennis van de gemeentelijke activiteiten op het gebied van cultuur en wetenschap en het bevorderen van de gemeentelijke activiteiten op dit gebied. Dat doel wordt nagestreefd door in de eerste plaats culturele activiteiten te stimuleren die een algemeen gemeentelijk aspect hebben. Echter ook andere initiatieven en werkzaamheden op het gemeentelijk culturele terrein, die naar het oordeel van het bestuur van bijzondere betekenis zijn, hebben zijn belangstelling.

De Bank voor Nederlandsche Gemeenten benoemt voorzitter en vice-voorzitter; de vijf andere leden van het bestuur worden benoemd door de Vereniging van Nederlandse Gemeenten.

Het bestuur van de Stichting voorziet in het secretariaat, in overleg met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. Het secretariaat is sedert de oprichting gevestigd ten kantore van de bank.

Bestuur

De bestuurssamenstelling heeft in 1983 geen wijzigingen ondergaan. Het per het einde van het verslagjaar aftredende bestuurslid de heer W.C. Hillenaar werd begin 1984 door de Vereniging van Nederlandse Gemeenten herbenaemd. Het bestuur kwam in 1983 zeven maal bijeen. In de bezetting van het secretariaat kwam in het verslagjaar geen verandering. Op deze plaats wil het bestuur stil staan bij het overlijden van de heer J. Hoftijzer, oud-secretaris van de stichting, op 2 september 1983.

5
De heer Hoftijzer heeft vanaf de oprichting van het fonds tot eind 1981 de functie van secretaris bekleed. Het bestuur ziet met dankbaarheid terug op de uitstekende samenwerking, waarbij immer de wijsheid en de gedegen adviezen van de heer Hoftijzer van grote betekenis waren. Aan zijn toewijding en werkracht heeft het bestuur veel te danken.

Ontmoetingsproject muziekscholen

In het verslagjaar werd de vijfde reeks van ontmoetingen van leerlingen van muziekscholen, georganiseerd en gefinancierd door het Cultuurfonds, beëindigd en werd een zesde ontmoetingsproject gestart.

Op 12 maart vonden muziekuitvoeringen plaats in twee locaties te Katwijk waarbij 700 leerlingen van 17 muziekscholen uit Zuid-Holland betrokken waren; de ontmoetingsdag te Heerhugowaard d.d. 19 maart werd door de NOS gedeeltelijk 'live' uitgezonden op Hilversum 4. Voorts werd een ontmoeting gehouden te Utrecht, gedurende het weekend van 30 september en 1 oktober; welke zowel door lengte als opzet afweek van de gebruikelijke ontmoetingsdagen.

Op 19 november vond te Dokkum de eerste ontmoeting van de zesde reeks plaats. Het programma voor deze ontmoetingen is zo samengesteld dat 's morgens leerlingen van verschillende muziekscholen, die nog niet eerder met elkaar geoefend hebben, gezamenlijk werken instuderen en het resultaat daarvan 's middags tijdens een slotbijeenkomst ten gehore brengen voor ouders en andere belangstellenden. Deze manifestaties die veel inzet vergen van docenten en leerlingen blijven zich in een zeer grote belangstelling verheugen.

Het welslagen van deze ontmoetingsdagen dankt het Cultuurfonds in het bijzonder aan de organisator van het project, de heer dr. J. Daniskas, oud-rijksinspecteur voor het muziekonderwijs.

---

6 Premietoekenning werkstukken

Sinds 1977 heeft het Cultuurfonds de mogelijkheid opgesteld doctorale scripties en daarmee vergelijkbare werkstukken, die van wetenschappelijke en/of praktische betekenis voor het gemeentewezen kunnen worden geacht, in te zenden voor het mededingen naar een premie.

In beginsel worden de gepremieerde werkstukken door het Cultuurfonds uitgegeven in een speciale reeks, welke momenteel 14 boekwerkjes omvat.

Het bestuur wordt daarbij geadviseerd door een beoordelingscommissie, welke sinds 1981 bestaat uit de heren mr. L.G. van Reijen (voorzitter), prof.dr. P.B. Boorsma en mr. R. Streng.

Conform het advies van de commissie kende het bestuur in 1983 een premie van f 2000,- elk toe aan de heer F. Suurmond voor zijn inzending 'Het karakter van openbaarheid' en aan de heer

A.B. Dalmijn voor zijn werkstuk 'Het bestemmingsplan en de zones van de wet geluidhinder'.

De publikaties in de reeks van gepremieerde werkstukken verschenen in oktober van het verslagjaar. Aan alle colleges van burgemeester en wethouders, die daartoe door intekening de wens te kennen gaven, werd een gratis exemplaar van elk boekje aangeboden.

De gepubliceerde werkstukken zijn tegen een geringe prijs verkrijgbaar bij de Vereniging van Nederlandse Gemeenten.

De groene stad

In het vorig jaarverslag werd melding gemaakt van het verlenen van een stipendium aan de heer drs. M. van Rooijen voor het bewerken van de door hem ingezonden scriptie 'Onze groene stad'.

Besloten werd dit geschrift waarin de ontwikkeling van het stadspark in Nederland wordt geschetst uit te geven.

In verband met de – vaak moeizame – verzameling van het gewenste fotomateriaal zal het boek eerst medio 1984 verschijnen.

Tot genoegen van het bestuur werd de heer Van Rooijen betrokken bij de opzet van de BNG-kalender 1984, welke kalender de groenvoorziening in gemeenten als thema heeft.

Boek Raadhuis-spreuken

Aan het einde van het verslagjaar verscheen het boek Raadhuis-spreuken van de hand van mr. H.E. Phaff, oud-directeur van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten.

Een gratis exemplaar is toegezonden aan alle colleges van burgemeester en wethouders en aan enkele andere overheidsorganen.

Zilver in gemeentelijk bezit

De beschrijving en catalogisering van het zilver dat zich in het bezit van gemeenten in de provincie Limburg bevindt, vordert gestaag.

Een belangrijk deel van de voorwerpen is thans geïnventariseerd en gefotografeerd. Daarbij wordt in het algemeen de volle medewerking van de zijde van de gemeentelijke vertegenwoordigers verkregen.

De werkzaamheden ten behoeve van de totstandkoming van een mogelijke uitgave zullen ook in 1984 voortduren.

Gemeentelijke sociaal-culturele statistiek

In de loop van het jaar heeft het fonds financiële steun verleend aan de door de Vereniging van Nederlandse Gemeenten verzorgde uitgave van twee cahiers op het terrein van de gemeentelijke sociaal-culturele statistiek.

De eerste uitgave behandelde het onderwerp 'gemeentelijke uitgaven voor podiumkunsten'; in de tweede werd een overzicht gegeven van 'gemeentelijke uitgaven voor openbare bibliotheken'.

De Vereniging van Nederlandse Gemeenten wil met

---

deze publikaties enigszins voorzien in de leemte welke blijkt te bestaan in de verstrekking van informatie over het gemeentelijk uitgavenpatroon op het beleidsterrein van het welzijn. Tevens werd besloten een financiële bijdrage beschikbaar te stellen voor de uitgave van een derde publikatie in de reeks, waarin de kunst-uitleen zal worden behandeld.

Boekwerkjes over bodebussen

Het fonds stelde een bedrag beschikbaar voor de uitgave van het vierde fotoboekje van de hand van de heer M. Agterberg te Schipluiden, te weten 'De bodebus in het Noorden', waarin fotomateriaal van bodebussen in de drie noordelijke provincies is opgenomen. Eerder werd financiële steun verleend aan de eerste drie boekjes welke de inventarisatie van de bodebussen in 'Holland', het zuiden en het oosten omvat.

Inventarisatie van culturele centra

In november 1982 heeft in de Meervaart in Amsterdam het symposium 'Ruimte voor cultuur' plaatsgevonden. Tijdens dat symposium, waarvoor grote belangstelling bestond, bleek dat er behoefte was aan een overlegsituatie voor culturele centra. Dat overleg heeft inmiddels geresulteerd in het maken van een inventarisatie van culturele centra, met als opzet een beeld te krijgen van het functioneren van de accommodaties, het optimale gebruik ervan en de financiële mogelijkheden. Via deze inventarisatie kan door uitwisseling van praktijkgerichte informatie worden gekomen tot de ontwikkeling van functie en taken van culturele centra in Nederland. Het bestuur van het fonds stond positief tegenover de medewerking aan de opzet van dit onderzoek en besloot hiervoor een subsidie te verstrekken.

Stichting Materiaalfonds voor Beeldende Kunst

Het Materiaalfonds voor Beeldende Kunst stelt zich tot taak het beeldende kunstenaars financieel mogelijk te maken bestaande ontwerpen en modellen van hun werk te verwezenlijken. Een juiste en verantwoorde presentatie van het werk van de kunstenaar bevordert de ontwikkeling van de kunstenaars en stimuleert de afzet van hun werk.

De Stichting Materiaalfonds heeft in het verslagjaar een boekwerk uitgebracht waarin een beeld wordt gegeven van het terrein van de beeldende kunst waarop zij werkzaam is.

Om doelstelling en werk van het Materiaalfonds in gemeentelijke kring onder de aandacht te brengen is besloten een aantal boeken over te nemen en deze om niet te verzenden naar een honderdtal gemeenten, waarvan bekend is dat zij kunst-commissies hebben ingesteld.

Uitgave boekwerk inzake de lokale en regionale geschiedbeoefening

De Stichting voor Historisch Onderzoek heeft plannen ontwikkeld voor een handleiding voor de beoefening van de lokale en regionale geschiedenis in Nederland.

De handleiding zal gericht zijn op de vakhistoricus en de gevorderde amateurs.

De handleiding zal een thematisch en een regionaal deel bevatten.

Thans is een redactiecommissie samengesteld die tot taak heeft auteurs voor de verschillende vakgebieden en regio's aan te trekken, de bijdragen op elkaar af te stemmen en de eindredactie te verzorgen.

Het Cultuurfonds heeft de Stichting voor Historisch Onderzoek doen weten zeer geïnteresseerd te zijn in een dergelijke uitgave.

Zodra de resultaten wat meer zichtbaar worden zal het bestuur een beslissing nemen over financiële deelneming in dit project.

---

8 Vestdijkverzameling te Harlingen

Een reeds in 1977 toegezegde subsidie werd beschikbaar gesteld voor de aankoop van de Simon Vestdijk-collectie door de Stichting 'Centraal Comité 1945', Harlingen. Het betreft een schitterende en gave collectie die tot op de dag van vandaag is bijgehouden. De verzameling omvat onder meer eerste drukken, werken over Vestdijk, recensies en brieven van Vestdijk. De collectie is ondergebracht in de 'Vestdijkkamer' in het museum Hannemahuis te Harlingen.

Onderlinge uitlening tussen gemeenten van BKR-kunstwerken

In het vorig jaarverslag werd melding gemaakt van de gedachtenwisseling binnen het bestuur over mogelijkheden om de onderlinge uitlening van kunstwerken tussen gemeenten te bevorderen. Op verzoek van het Cultuurfonds is deze problematiek ook besproken in de Culturele Commissie van de VNG, waar voorgesteld werd een inventarisatie te doen verrichten naar het intergemeentelijk ruilen van werk dat in het kader van de zogenaamde Beeldende Kunstenaars Regeling door gemeenten is aangekocht. De verwachting in de kring van de Culturele Commissie is, dat het geven van bekendheid aan de verschillende activiteiten op dit terrein gemeenten kan stimuleren om eveneens aan ruilactiviteiten deel te nemen of om bij de opzet van de al bestaande activiteiten te profiteren van ervaringen elders. Besloten werd een onderzoek, als hierboven bedoeld, te laten verrichten door de afdeling Sociaal-Geografisch en Bestuurskundig Onderzoek van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. Het onderzoek werd begin 1984 gehouden en begeleid door een commissie waarin vertegenwoordigers van het Cultuurfonds, de Vereniging Overleg Artoteken en uit gemeentelijke kring zitting hadden. De samenvatting van het onderzoeksrapport is als bijlage bij dit jaarverslag opgenomen.

Onderzoek agressie en vandalisme

In vorige jaarverslagen werd reeds gewag gemaakt van het feit dat het bestuur zich bezon op middelen die voor de gemeentebestuurders een handreiking zouden kunnen zijn bij hun contacten met de problematiek van agressie en vandalisme en het zoeken naar mogelijkheden ter beperking en voorkoming. Gedacht werd onder meer aan een themanummer van het maandblad Jeugd en Samenleving over deze problematiek. Na enige vertraging is thans ter voorbereiding van een dergelijk themanummer een Werkgroep geformeerd waarin naast deskundigen van verschillende disciplines ook enkele gemeentebestuurders zitting hebben. De werkgroep kwam in het verslagjaar voor het eerst bijeen. Eind 1984 mag het themanummer verwacht worden.

Contacten met de Culturele Dienst van het Gemeentekrediet van België

Tijdens enkele bijeenkomsten met vertegenwoordigers van de Culturele Dienst zijn enkele onderwerpen de revue gepasseerd, welke zich eventueel zouden lenen voor een gezamenlijke aanpak. Gezien de uitgave door het Gemeentekrediet van een omvangrijk boekwerk met tekeningen van Belgische steden en dorpen van de hand van generaal De Howen, besloot het Cultuurfonds zich te oriënteren op de verzorging van een soortgelijk boek dat het op Nederland en Duitsland betrekking hebbende werk van De Howen tot onderwerp heeft. Thans zijn besprekingen gaande over het benaderen van een auteur voor het maken van beschrijvingen bij de desbetreffende tekeningen. Dit overleg zal in 1984 worden voortgezet.

Fotopanelen van de tentoonstelling Stedenspiegel

In het afgelopen jaar werd door het 'Graafs museum' te Grave gebruik gemaakt van de 25 fotopanelen welke het fonds beschikbaar houdt. Deze panelen geven een goed overzicht van de ontwikkeling van de lokale gemeenschappen in Nederland tot de gemeenten, zoals deze thans bestaan.

Aanvragen voor het gratis gebruik van dit fotomateriaal kunnen worden gericht tot het secretariaat van de stichting.

en door het beschikbaar stellen van faciliteiten ten behoeve van het secretariaat.

Andere thema's

Wederom was het bestuur genoodzaakt gedurende het verslagjaar in een aantal gevallen afwijzend te beslissen ten aanzien van verzoeken om financiële steun.

De verzoeken hadden naar het oordeel van het bestuur op grond van de statuten in het algemeen onvoldoende relatie met de gemeentelijke cultuur in algemene zin.

In de loop van dit jaar zijn diverse incidentele steunverleningen onderwerp van bespreking in het bestuur geweest, waarover de besluitvorming pas in 1984 werd afgerond, maar waarvoor wel reeds financiële voorzieningen zijn getroffen.

De verantwoording daarvan treft u onder het hoofdstuk 'Projecten' aan.

De steunverleningen zullen in het volgende jaarverslag nader worden toegelicht.

Ook thans brengt het bestuur gaarne dank aan al degenen die op zijn verzoek bereid waren hun deskundige visie te geven bij de voorbereiding van de besluiten.

Ten slotte spreekt het bestuur zijn erkentelijkheid uit tegenover de N.V. Bank voor Nederlandsche Gemeenten, die de werkzaamheden van het fonds mogelijk maakt door een jaarlijkse financiële steun

Balans per 1 januari 1984

	01-01-1984	01-01-1983
10		
N.V. Bank voor Nederlandsche Gemeenten:		
depositorekening	f 650.000,—	f 625.000,—
rekening-courant	73.858,04	74.009,31
Te vorderen interest	14.896,90	12.025,54
Debiteuren	1.902,29	1.977,65
	<u>f 740.657,23</u>	<u>f 713.012,50</u>

Rekening van baten en lasten over 1983

	1983	1982
Kosten diverse projecten	f 362.551,60	f 116.620,—
Algemene kosten	27.834,88	31.742,34
Voordelig saldo	—,—	77.837,47
	<u>f 390.386,48</u>	<u>f 226.199,81</u>

	01-01-1984	01-01-1983 1
Vermogen	<i>f</i> 144.905,14	<i>f</i> 340.296,85
Voorziening projecten	470.586,13	316.862,94
Crediteuren	125.165,96	55.852,71
	<i>f</i> 740.657,23	<i>f</i> 713.012,50

	1983	1982
Bijdrage N.V. Bank voor Nederlandsche Gemeenten	<i>f</i> 150.000,—	<i>f</i> 150.000,—
Interest depositorekening	41.762,09	66.057,41
Interest rekening-courant	1.069,06	1.441,80
Vrijgevallen voorziening projecten	—,—	5.000,—
Opbrengst verkoop boekwerken	2.163,62	3.700,60
Nadelig saldo	195.391,71	—,—
	<i>f</i> 390.386,48	<i>f</i> 226.199,81

Projecten

2

	voorzieningen 01-01-1983	uitgegeven in 1983 t.l.v. reserves
Ontmoetingen muziekscholen	f 51.096,29	f 39.505,36
Zilver in gemeentelijk bezit	39.500,—	—,—
Restauratie collegezaal Thorbecke	8.000,—	—,—
Premietoekenning werkstukken	58.031,93	38.143,60
Onderzoek agressie en vandalisme	47.000,—	—,—
Gemeentelijke sociaal-culturele statistiek	5.920,—	5.920,—
Catalogus ambachtsmuseum Verborg	5.000,—	—,—
Onderzoek iconografie in stadhuizen	1.000,—	—,—
Spreuken aan en in gemeentehuizen	60.614,72	60.614,72
Bodebussen in het oosten/zuiden	2.500,—	2.500,—
Publikatie 'De groene stad'	35.700,—	15.700,—
Bedrijfsmonumenten in Midden-Holland	2.500,—	2.500,—
Subsidie aankoop Simon Vestdijk-collectie	—,—	—,—
Bodebussen in het noorden	—,—	—,—
Publikatie Stichting Materiaalfonds voor Beeldende Kunst	—,—	—,—
Randverschijnselen Noordzeekust	—,—	—,—
Project Hooge- en Lage Mierde	—,—	—,—
Herdenkingsactiviteiten rond Joan Derk van der Capellen tot den Pol	—,—	—,—
Onderzoek ruilen BKR-werken tussen gemeenten	—,—	—,—
Uitgave boek met tekeningen van generaal De Howen	—,—	—,—
Onderzoek culturele centra in Nederland	—,—	—,—
	<hr/> <hr/> f 316.862,94	<hr/> <hr/> f 164.883,68

uitgegeven in 1983 t.l.v. baten en lasten	nieuwe reserveringen	totale lasten in 1983	voorzieningen 15 01-01-1984
<i>f</i> -,--	<i>f</i> 60.000,--	<i>f</i> 60.000,--	<i>f</i> 71.590,93
-,--	-,--	-,--	39.500,--
-,--	-,--	-,--	8.000,--
-,--	40.000,--	40.000,--	59.888,33
-,--	-,--	-,--	47.000,--
6.000,--	6.000,--	12.000,--	6.000,--
-,--	-,--	-,--	5.000,--
-,--	-,--	-,--	1.000,--
20.093,13	7.406,87	27.500,--	7.406,87
-,--	-,--	-,--	-,--
-,--	61.000,--	61.000,--	81.000,--
-,--	-,--	-,--	-,--
5.000,--	-,--	5.000,--	-,--
5.000,--	-,--	5.000,--	-,--
7.851,60	-,--	7.851,60	-,--
-,--	10.000,--	10.000,--	10.000,--
-,--	25.000,--	25.000,--	25.000,--
-,--	5.000,--	5.000,--	5.000,--
-,--	50.000,--	50.000,--	50.000,--
-,--	50.000,--	50.000,--	50.000,--
-,--	4.200,--	4.200,--	4.200,--
<i>f</i> 43.944,73	<i>f</i> 318.606,87	<i>f</i> 362.551,60	<i>f</i> 470.586,13

Publikaties

14 Bij het secretariaat zijn nog verkrijgbaar de navolgende publikaties:

Bewoonbaar of onbewoonbaar (1969) gratis
Samenvatting van een gedachtenwisseling omtrent de problematiek van de verstedelijking van ons land.

Ambtsketens van burgemeesters in Nederland (1979) f24,50
Mevrouw drs. B. ter Molen-den Outer.

Ontmoetingsproject muziekscholen; een terugblik op het musiceren van 20.000 jongeren (1981) gratis
Een vraaggesprek door de heer P.B. Bouman met de heer dr. J. Daniskas naar aanleiding van het 10 jaar geleden gestarte ontmoetingsproject muziekscholen.

Verkrijgbaar bij de Uitgeverij van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, Nassaulaan 12, 2514 JS 's-Gravenhage.

Hoeveel het was ... en hoe weinig, drieëndertig notities bij het gemeentelijk cultuurbeleid (1974) f13,25
Mr. A.F. Kamp schetst ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van de Stichting Gemeentelijk Cultuurfonds in zijn notities een beeld van de ontwikkeling van de culturele taak van de gemeente.

Recallrecht in het licht van de representatie¹⁾ (1978) f13,—
A.C.P. van den Broek.

Enige privaatrechtelijke aspecten van de gemeentelijke onroerend-goedbelastingen¹⁾ (1978) f13,—
J.P. Kruiemel.

De inrichting van de gemeentebegroting¹⁾ (1979) f13,—
G.J. Bakker.

Complementair bestuur en planning¹⁾ (1979) f18,—
F.M.J. Hendrickx.

Besluitvormingsprocedures bij de stadsvernieuwing¹⁾ (1979) f23,—
F.A.M. van der Ham.

Woningdifferentiatie en stadsvernieuwing in Amsterdam¹⁾ (1979) f18,—
H.Q. Meijer.

Wonen tussen wal en schip. Het woonschip, een aanvaardbare woonvorm?¹⁾ (1980) f18,—
H. van der Logt-Ebberink.

Onroerend-goedbelastingen¹⁾ (1981) f18,—
W.M. Bots
A.G.P.M. Maas.

Deeltijdarbeid: een probleem voor de organisatie?¹⁾ (1981) f18,—
L.J. van der Have
R.A. van Mill
G.K.W.F. de Vaynes van Brakell Buys.

Schadevergoeding ter zake van een beschikking¹⁾ (1981) f18,—
W.J.A. Vellekoop.

Iedereen kan met stenen gooien¹⁾ (1982) f13,—
G.J. de Vries.

Specifieke uitkeringen en de financiële zelfstandigheid van de gemeenten¹⁾ (1982) f13,—
J.L.M. van Wesemael.

Het karakter van openbaarheid¹⁾ (1983) f13,—
F. Suurmond.

¹⁾ Door de Stichting Cultuurfonds van de Bank voor Nederlandsche Gemeenten gepremieerde en gepubliceerde scriptie.

Het bestemmingsplan en de zones van de Wet geluidhinder¹⁾ (1983) *f*13,-
A.B. Dalmijn.

Raadhuis-spreuken (1983) *f*35,-
Spreuken en bouwopdrachten van Nederlandse raadhuisen verzameld en bewerkt door mr. H.E. Phaff.

De volgende uitgaven werden door de Stichting Cultuurfonds van de Bank voor Nederlandsche Gemeenten financieel gesteund:

Technieken in de beeldende kunst (1971)
Uitgave Stichting Kunst en Bedrijf.

Het rijkskamergerecht en de Nederlanden (1972)
door dr. P.L. Nève
Uitgave Koninklijke Van Gorcum & Comp. B.V. te Assen.

Het dagboek van de burgemeesterszoon Willem Jansz Verwer (1973)
Uitgave gemeente Haarlem.

Van stads- en plattelandsbestuur naar gemeentebestuur (1973)
door mr. M.J.V.A. Kocken
Eigen uitgave; niet meer verkrijgbaar.

Sociaal-democratische gemeentepolitiek in katholiek Nijmegen 1894-1927 (1974)
door dr. P.F. Maas
Uitgave drukkerij gebr. Janssen B.V. te Nijmegen.

Klein geld – grof geld, munten van de Nederlandse steden (1974)
door dr. H. Enno van Gelder
Eigen uitgave; niet meer verkrijgbaar.

Monument en samenleving (1975)
Uitgave Raad der Europese Gemeenten.

Holland op zijn smalst (heruitgave – 1975)
door Victor de Stuers
Uitgave Unieboek B.V. Bussum.

Dorp in Drenthe (1975)
door Jo Boer
Uitgave Boom Pers Drukkerijen B.V. te Meppel.

De gemeentelijke uitgaven voor culturele doeleinden (1975)
Eigen uitgave; niet meer verkrijgbaar.

Monument en binnenstad (1976)
Uitgave Raad der Europese Gemeenten.

Geschrift en getal (1976)
door dr. S. Hart
Uitgave Historische Vereniging Holland.

Planning van een woonwijk als politieke, administratieve en stedenbouwkundige opgave (1976)
Uitgave SISWO te Amsterdam.

De stadsrekeningen van Zutphen van 1364-1445/46 (3 delen – 1977)
door R. Wartena
Uitgave Gemeente-archief Zutphen.

Kunst en omgeving (1977)
Uitgave Stichting Kunst en Bedrijf.

De burgemeester in deze tijd (1978)
door W. Derksen en H. Roelfsema
Uitgave Nederlands Genootschap van Burgemeesters.

In 't land van belofte: in de nieuwe stad (1978)
Ideaal en werkelijkheid van de stadsuitleg in de Republiek, 1580-1680, door Ed Taverne
Uitgave Gary Schwartz, Maarssen.

¹⁾ Door de Stichting Cultuurfonds van de Bank voor Nederlandsche Gemeenten gepremieerde en gepubliceerde scriptie.

---

16 **Monument en landelijk gebied (1978)**
Uitgave Raad der Europese Gemeenten.

De criminele vonnisboeken van Leiden 1533-1811
door H.M. van der Heuvel (1977-1978)
Uitgave Rijnland, tijdschrift voor sociale genealogie
en streekgeschiedenis voor Leiden en omstreken.

Bolwerk der Nederlanden (1979)
door L.J. Morreau
Uitgave Koninklijke Van Gorcum & Comp. B.V. te
Assen.

De stad Delft, cultuur en maatschappij tot 1572 (I)
(1980)²⁾
Uitgave stedelijk museum Het Prinsenhof, Delft.

Naar één gemeentewet. Uniformerende regelingen
1798-1850 voorafgaande aan de gemeentewet 1851
(1980)
door mr. B.C. Vis
Uitgave W.E.J. Tjeenk Willink, Zwolle.

Publikatieplannen voor stadsvernieuwing.
Een studie over de verhouding tussen planning en
recht (1980)
door F.L. Bussink
Uitgave Samsom B.V., Alphen aan den Rijn.

De Hollandsche bodebus. Inventarisatie van
bodebussen van gemeenten en waterschappen in
Noord- en Zuid-Holland (1980)
door M. Agterberg
Uitgave in samenwerking met de gemeente
Schipluiden.

Zilver in gemeentelijk bezit, deel Zeeland (1981)
Eigen uitgave (beperkte oplage); niet meer
verkrijgbaar.

De Bodebus in het Zuiden. Inventarisatie van
bodebussen van gemeenten, waterschappen en
ambachtsgilden in Zeeland, Noord-Brabant, Limburg
en België (1981)
door M. Agterberg
Uitgave in samenwerking met de gemeente
Schipluiden.

De stad Delft, cultuur en maatschappij van 1572 tot
1667 (II) (1981)³⁾
Uitgave stedelijk museum Het Prinsenhof, Delft.

Het notariaat in het tweeherig Maastricht (1981)
door dr. A.Fl. Gehlen
Uitgave Koninklijke Van Gorcum & Comp. B.V. te
Assen.

Het bodemarchief bedreigd. Archeologie en
planologie in de binnensteden van Nederland (1981)
Uitgave Staatsuitgeverij.

Het oud-archief van de gemeente Zutphen
Derde stuk regestenlijst van brieven index, Deel I
en Deel II (1981)
door M.M. Doornink-Hoogenraad en W. Zondervan
Uitgave gemeente-archief Zutphen/De Walburg
Pers.

Kunst als bouwpartner bij de bouw van het raadhuis
van Amstelveen (1981)
Uitgave gemeente Amstelveen.

Nummer 'Radiaal' over stedelijk bouwen (1981)
Informatie en communicatieblad van de Culturele
Raad Noord-Holland.

²⁾ Dit boekwerk is het eerste van een viertal delen omtrent de
geschiedenis van de stad Delft.

³⁾ Dit boekwerk is het tweede van een viertal delen omtrent
de geschiedenis van de stad Delft.

Urban renewal participation experiments (1982)
Studie naar de participatie van de burger aan de besluitvorming inzake de stadsvernieuwing, door de Raad der Europese Gemeenten.
Uitgave Raad der Europese Gemeenten, sectie Nederland.

De Bodebus in Gelderland, Utrecht en Overijssel
Inventarisatie van bodebussen van gemeenten, waterschappen en ambachtsgilden in Gelderland, Utrecht en Overijssel (1983)
door M. Agterberg
Uitgave in samenwerking met de gemeente Schipluiden.

Gemeentelijke uitgaven voor podiumkunsten (1983)
Eerste publikatie in de reeks over gemeentelijke uitgaven op het beleidsterrein welzijn
Uitgave Vereniging van Nederlandse Gemeenten.

Gemeentelijke uitgaven voor openbare bibliotheken (1983)
Tweede publikatie in de reeks over gemeentelijke uitgaven op het beleidsterrein welzijn
Uitgave Vereniging van Nederlandse Gemeenten.

Bedrijfsmonumenten in het groene hart van Holland (1983)
Een verkenning van monumenten van bedrijf en techniek in Midden-Holland en West-Utrecht
Uitgave Waanders, Zwolle.

De Bodebus in het Noorden
Inventarisatie van bodebussen van gemeenten, waterschappen en ambachtsgilden in Groningen, Friesland en Drenthe (1984)
door M. Agterberg
Uitgave in samenwerking met de gemeente Schipluiden.

Gemeentelijke uitgaven voor kunstuitleen (1984)
Derde publikatie in de reeks over gemeentelijke uitgaven op het beleidsterrein welzijn
Uitgave Vereniging van Nederlandse Gemeenten.

Boekwerk 10 jaar Stichting Materiaalfonds voor Beeldende Kunst (1983)

Deze uitgave heeft tot doel inzicht te verschaffen in de werkwijze en het werkterrein van het Materiaalfonds
Uitgave Stichting Materiaalfonds voor Beeldende Kunst.

---

18 Het bestuur van de Stichting Cultuurfonds van de Bank voor Nederlandsche Gemeenten heeft de gewoonte bij het jaarverslag een bijlage te voegen, waarin over een onderwerp van algemeen gemeentelijk belang een beschouwing wordt opgenomen van de hand van een ter zake deskundige.

Het jaarverslag 1983 gaat vergezeld van een samenvatting van een onderzoeksverslag over het ruilen van BKR-werk tussen gemeenten, welk verslag is opgesteld door mevrouw drs. J.M.J.G. Zoontjens, medewerkster van de afdeling Sociaal-Geografisch en Bestuurskundig Onderzoek van de VNG.

Aan die afdeling heeft het bestuur opdracht gegeven een verkennend onderzoek uit te voeren dat tegemoet komt aan de behoefte om inzicht te krijgen in de variatie van gemeentelijke initiatieven inzake het ruilen van BKR-werk.

Het rapport met het volledige onderzoeksverslag is vanaf heden te bestellen bij de Uitgeverij van de VNG, tel. 070-624721. De kosten bedragen f 6,-, exclusief verzendkosten.

Overzicht bijlagen jaarverslag:

1977 'Kunstuitleen waarheen?'
door drs. J. Walter

1978 'Het muziekonderwijs in Nederland'
door dr. J. Daniskas en A.J.M. Smeets

1979 geen bijlage

1980 'Kunstzinnige vorming in Nederland'
door drs. C.J. Post

1981 'Het veel geroemde en vaak verguisde
orkestenbestel'
door mr. P. van den Bos

1982 'Het Gemeentekrediet van België en zijn
cultuurbeleid'
door Camille Swinnen

Ruilen van BKR-werken tussen gemeenten

1. Inleiding

Gemeenten die gedurende een aantal jaren de Beeldende Kunstenaarsregeling (BKR) uitvoeren, bouwen daarmee een collectie beeldende kunst op die zij dienen te beheren. De BKR schrijft dat voor. Dit beheer kan bestaan uit het tentoonstellen van de beeldende kunst of het in bruikleen geven aan derden. Dergelijke vormen van actief beheer van de collectie beeldende kunst kunnen echter beperkt worden door een eenzijdige samenstelling ervan, zowel naar gehanteerde techniek als naar thematiek. Door diverse gemeenten in Nederland wordt nu, door het ruilen van beeldende kunst uit het BKR-bezit, geprobeerd meer variatie in de gemeentelijke collecties aan te brengen.

Hoe deze ruilactiviteiten van gemeenten worden georganiseerd, welke ervaringen men heeft en welke problemen zich voordoen, is tot op heden slechts fragmentarisch bekend. Reden om middels een onderzoek hier meer informatie over te verzamelen.

Daarnaast heeft meegespeeld dat het bekendheid geven aan bestaande activiteiten op dit terrein, gemeenten zou kunnen stimuleren initiatieven op dit terrein te ontplooiën.

Het onderzoek, dat bedoeld is als een eerste verkenning naar dit onderwerp, is in opdracht van de Stichting Cultuurfonds van de Bank voor Nederlandsche Gemeenten uitgevoerd door de Afdeling Sociaal-Geografisch en Bestuurskundig Onderzoek (SGBO) van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en gepubliceerd in het rapport 'Ruilen van BKR-werk tussen gemeenten, een eerste verkenning'.

Het hier gepresenteerde verslag is een samenvatting van bovengenoemd rapport.

Het onderzoek is uitgevoerd door drs. J.M.J.G. Zoontjens in samenwerking met drs. D. Veldkamp.

In het onderzoek hebben we onze aandacht gericht op de verschillende manieren waarop het ruilen

van BKR-werken tussen gemeenten in de praktijk plaatsvindt, de motieven van gemeenten om aan ruilactiviteiten mee te doen en de ervaringen die men ermee heeft opgedaan. Daarnaast is informatie verzameld over de initiatiefnemers en organisatoren en over organisatorische aspecten van het ruilen. Ten slotte zijn we ingegaan op de houding van de beeldende kunstenaars tegenover de gemeentelijke ruilactiviteiten.

Omdat het er niet om ging een representatief beeld van de omvang van de ruilactiviteiten te verkrijgen is voor de uitvoering van het onderzoek gekozen voor interviews met:

- secretarissen van BKR-commissies;
- vertegenwoordigers van gemeenten die deelnemen (of hebben deelgenomen) aan ruilactiviteiten of daar juist van afzien (of hebben afgezien);
- initiatiefnemers en organisatoren van intergemeentelijke ruilactiviteiten;
- vertegenwoordigers van de Beroepsvereniging van Beeldende Kunstenaars (BBK).

De interviews zijn gehouden in de periode februari-april 1984.

Voordat nu wordt overgegaan tot een beschrijving van de onderzoeksresultaten wordt voor een juist begrip van het onderwerp nader ingegaan op de inhoud en werking van de BKR.

2. De beeldende kunstenaarsregeling (BKR)

Voor kunstenaars die uit hun beroepsarbeid onvoldoende inkomsten kunnen verwerven om in hun levensonderhoud te voorzien, bestaat de mogelijkheid in het kader van de BKR (volut: de Regeling Complementaire Arbeidsvoorziening Beeldende Kunstenaars) een voorziening aan te vragen waardoor zij hun artistieke activiteiten kunnen voortzetten en verder ontwikkelen. De uitvoering van de BKR is in handen van de gemeenten. Deze voorziening bestaat uit het

---

20 aankopen van werken of het verlenen van opdrachten door gemeenten. Voor de aanvraag van zo'n voorziening richt een kunstenaar zich tot het gemeentebestuur van zijn of haar woonplaats. De gemeente is vrij de regeling voor de desbetreffende kunstenaar wel of niet toe te passen. De kosten, verbonden aan de uitvoering ervan, worden voor 95% door het Rijk gesubsidieerd.

Bij haar besluitvorming wordt het gemeentebestuur bijgestaan door een adviescommissie, die door haar zelf wordt ingesteld: de Commissie Complementaire Arbeidsvoorziening Beeldende Kunstenaars (BKR-commissie). De taak van deze commissie is het adviseren over het toelaten van kunstenaars aan de regeling en over de aankoop van en verlenen van opdrachten aan kunstenaars. In deze commissie hebben naast gemeentelijke vertegenwoordigers, deskundigen en een vertegenwoordiger van het Ministerie van sociale zaken (de rijksconsulent van sociale voorzieningen in de provincie) zitting.

Het voorzitterschap en secretariaat van de commissies is bij de gemeenten ondergebracht. In de meeste gevallen verricht één commissie haar advieswerkzaamheden voor meer gemeentebesturen.

De aangekochte kunstwerken worden tijdens een verdeelvergadering, die minimaal één maal per jaar gehouden wordt, verdeeld tussen Rijk en gemeenten. Het Rijk kan overigens afzien van het in bezit nemen van kunstwerken. In dat geval komen ze alle aan de gemeenten toe.

De BKR deelt de gemeenten de taak toe de in haar bezit gekomen kunstwerken een bestemming te geven die zoveel mogelijk overeenkomt met de belangen van de maker. De kunstwerken mogen niet worden verkocht. Wij spreken hier van bezwaard bezit.

BKR-werken vinden echter niet altijd een openbare bestemming. De indruk bestaat dat nog steeds

---

delen van collecties in opslagruimten wachten op betere bestemmingen.

Zowel vanuit het oogpunt van de BKR, als van het kunstbeleid als geheel is deze situatie ongewenst. Als gevolg van de werking van de BKR hebben gemeenten nauwelijks invloed op de samenstelling van de collectie van BKR-werken. Zo worden de mogelijkheden van een actief beheer beperkt door een bepaalde eenzijdigheid die kan ontstaan als kunstenaars enkele jaren achtereen hetzelfde soort werken inleveren.

Een grotere variatie in de collectie bevordert de mogelijkheden van distributie.

Het onderling ruilen van kunstwerken kan daartoe bijdragen.

---

3. VORMEN VAN RUILEN VAN BKR-KUNSTWERKEN TUSSEN GEMEENTEN

3.1. Inleiding

Het ruilen van BKR-werken is een activiteit van gemeenten, die op geen enkele manier door wettelijke regelingen of circulaires aan richtlijnen is gebonden. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de ruilactiviteiten zich in verschillende organisatorische kaders en op verschillende wijzen manifesteren.

In dit hoofdstuk worden de kaders waarbinnen en de wijze waarop geruild wordt nader beschreven.

3.2. Organisatorische kaders

In principe vinden de ruilactiviteiten binnen twee organisatorische contexten plaats, namelijk op ruilbeurzen en via bilaterale contacten tussen gemeenten.

Met betrekking tot de ruilbeurzen is nog het onderscheid te maken tussen beurzen die samenvallen met de verdeling Rijk en gemeenten en beurzen die uitsluitend voor dit doel georganiseerd worden.

Hierna zullen de drie vormen nader worden omschreven, waarbij ook ingegaan wordt op de initiatiefnemers en organisatoren.

3.2.1. Ruilbeurzen

– Ruilactiviteiten gekoppeld aan verdeelvergaderingen

Bij een verdeelvergadering, waarbij de aangekochte kunstwerken tussen het Rijk en de gemeente verdeeld worden, zijn vaak alle gemeenten aanwezig die door één BKR-commissie worden geadviseerd. Nadat de rijksfunctionarissen hun keuze bepaald hebben, wordt in deze variant de aanwezige gemeenten de mogelijkheid geboden het hun nu definitief toegewezen werk onderling te ruilen. Een optimale gelegenheid, aangezien alle 'nieuwe' werken van de gemeenten bij elkaar staan. De mate waarin van de ruilmogelijkheid gebruik wordt gemaakt is afhankelijk van een aantal factoren:

- De motivatie van de aanwezige ambtenaar en het eventuele mandaat van het gemeentebestuur om naar bevind van zaken te handelen. Deskundigheid op het terrein van de beeldende kunst (of juist het gebrek daaraan) heeft invloed op deze motivatie en op de mate waarin de ambtenaar zich vrij voelt om te handelen.
- Een beperkte interesse bij gemeenten voor het ruilen, omdat men geen moeite ondervindt bij het bestemmen van de eigen BKR-werken.
- Een algehele desinteresse tot een actief beheer. Uit de gesprekken is echter wel gebleken dat de belangstelling van gemeenten voor de aankoop en het beheer van de BKR-werken de laatste jaren toenemen.

Zoals het er nu naar uitziet, is het waarschijnlijk dat het Rijk geen kunstwerken meer in bezit wil nemen die na 1 januari 1984 zijn aangekocht. Omdat een bevestiging hiervan ten tijde van het onderzoek nog niet bekend was, had men nog niet op alle plaatsen, waar de ruilactiviteiten samengaan met de verdeelvergaderingen, zich een idee gevormd van de consequenties daarvan voor de ruilactiviteiten.

– Ruilbeurzen buiten de verdeelvergaderingen om

Deze ruilbeurzen onderscheiden zich in principe

weinig van de vorige, hoewel er een aantal verschillen is aan te geven. Deze zijn:

- Omdat aan deze ruilbeurzen geen verdeling van het Rijk voorafgaat, zullen alleen gemotiveerde gemeenten aanwezig zijn. Deze selectie van deelnemers lijkt een grotere garantie voor succes.
- De kosten van de ruilbeurzen worden bij afzonderlijke ruilbeurzen door de gemeenten zelf gedragen. Bij verdeelvergaderingen kunnen de kosten van vervoer en eventuele zaalhuur door het Rijk vergoed worden. Deze kosten worden echter vaak niet gedeclareerd.
- Een laatste verschil betreft de kunstwerken die ter ruiling aangeboden (kunnen) worden. Bij ruilbeurzen na verdeelvergaderingen, worden alleen de nieuw aangekochte werken aangeboden. Bij afzonderlijke ruilbeurzen kunnen ook oudere werken ingebracht worden. Het is echter afhankelijk van het beleid dat de gemeente in dezen voert en de motieven die men voor het ruilen heeft, of men van deze mogelijkheid gebruik maakt. Bij de beschrijving van de criteria ter selectie van de kunstwerken die geruild kunnen worden, wordt daar nader op ingegaan.

– Een aantal bijzonderheden met betrekking tot de ruilbeurzen

Een bijzondere vorm van ruilen treffen we aan in de provincies Groningen en Drenthe. In deze provincies wordt de BKR in een gemeenschappelijke regeling uitgevoerd. De kunstwerken worden daarbij centraal aangekocht en later met behulp van een verdeelsleutel en een keuzesysteem onder de gemeenten verdeeld.

Een andere bijzonderheid treffen we in Venlo aan. Hier wordt aan een ruilbeurs een tentoonstelling gekoppeld. De overweging daarbij is het publiek te laten kennismaken van de BKR-kunstenaars en hun werken.

De deelnemers van een beurs zijn in het algemeen

22 gemeenten die zelf de BKR uitvoeren. In Venlo en Overijssel echter kunnen ook gemeenten deelnemen die zelf geen BKR-kunstenaars hebben. Daarnaast worden in Venlo zelfs ook openbare instellingen uitgenodigd die ter aankleding van hun gebouw, op de beurs keuzen kunnen maken uit de aanwezige kunstwerken. De kunstwerken worden hierbij alleen in bruikleen gegeven.

– *Organisatoren en ruilbeurzen*

Het blijkt dat de BKR-secretarissen veelal zelf de initiatiefnemers en organisatoren van de ruilbeurzen zijn. In de provincies Groningen, Drenthe en Overijssel hoort deze activiteit expliciet tot hun taak. In de overige regio's is dat niet het geval en betreft het eigen initiatieven van de secretarissen die daartoe van hun eigen gemeenten de gelegenheid krijgen. Het secretariaat van een BKR-commissie lijkt voor deze initiatieven ook een geschikte positie te hebben. Hier beschikt men immers over informatie betreffende de gemeenten in de regio die de BKR toepassen, de kunstwerken die aangekocht zijn en het beleid van deze gemeenten.

Andere initiatiefnemers en organisatoren van ruilbeurzen zijn de medewerkers van het Rijksconsulentschap van sociale voorzieningen in de provincie. Hoewel het niet gezien kan worden als een onderdeel van hun functie, zijn in Zuid-Holland adjunct-consulenten actief op dit terrein. Als gevolg van de taken die zij vervullen binnen de BKR en de regelmatige contacten die zij daarbij onderhouden met de gemeenten in hun regio, hebben ook zij een geschikte positie voor het nemen van initiatieven op dit terrein.

3.2.2. Ruilen van BKR-werken via bilaterale contacten

Buiten de ruilbeurzen blijkt eveneens geruild te worden tussen gemeenten, die daartoe met elkaar contact opnemen.

Aan deze vorm van ruilen gaat vaak kennis vooraf over de door de andere gemeente aangekochte

kunstwerken. Informatie daarover wordt meestal verkregen in de BKR-commissie bij de aankoopvergadering, of wordt doorgespeeld door de BKR-secretarissen. Deze laatste spelen ook bij deze vorm van ruilen een actieve rol als informant of zelfs als initiator. Kunstwerken vinden hierdoor eerder een bestemming.

Door onderlinge contacten komen soms uitwisselingen van delen van collecties tot stand. Vooral artotheken proberen op deze wijze hun collecties periodiek te variëren. Hierbij is altijd sprake van bruikleen.

3.3. Bruikleen of eigendomsoverdracht en waarom met gesloten beurs?

Zowel bruikleen als eigendomsoverdracht komen voor bij de ruilactiviteiten waarvan in dit onderzoek kennis is genomen.

Het zijn vrij pragmatische motieven die leiden tot de keuze voor eigendomsoverdracht. Het gaat daarbij vaak om werken waarvoor binnen de eigen gemeente (nog) geen bestemming is. Als deze in een andere gemeente wel gevonden kan worden, wordt van de werken afstand gedaan. Daarbij speelt de overweging mee, dat de BKR-werken voor het grootste deel door het Rijk zijn betaald. Bij eigendomsoverdracht is echter wel meestal sprake van wederkerigheid. De kunstwerken worden tegen elkaar geruild.

Het zijn vooral motieven die geformuleerd zijn vanuit een visie op het beheer van de beeldende kunst, die leiden tot de keuze voor bruikleen. De opbouw van de collectie die men in stand wil houden en de wens de zogenaamde topstukken in eigendom te houden, zijn daar voorbeelden van. Het vele werk dat het regelen van protocollen van eigendomsoverdracht met zich meebrengt, bepaalt echter ook de keuze voor bruikleen. Deze protocollen worden echter niet altijd gemaakt, zo is gebleken. Dit wordt hier en daar zelfs als een knelpunt ervaren en aangegeven als een onderdeel dat verbetering behoeft.

Bij het ruilen met eigendomsoverdracht is altijd sprake van ruilen met gesloten beurs. Dit brengt de minste formaliteiten met zich mee en bevordert het informele karakter van het ruilen. Taxaties kunnen achterwege blijven evenals enige betrokkenheid van de bestuurders. Bij behoefte aan een richtlijn, maar bij gebrek aan een betere, wordt de aankoop-prijs gehanteerd als leidraad bij het ruilen.

---

4. Motieven en ervaringen

Het verkrijgen van meer variatie in de BKR-collectie is een belangrijk motief voor deelname aan ruil-activiteiten. Het is echter niet altijd het enige motief. Het verwerven van beeldende kunst, die meer in de smaak valt van het publiek in de gemeente speelt ook mee. Dit geldt vooral voor kleine gemeenten waar minder belangstelling bestaat voor de minder toegankelijke kunst. Door ruilen probeert men deze dan te verwisselen voor andere kunstwerken en zo wordt gemeend een grotere aantrekkelijkheid van het kunstaanbod voor het publiek in de gemeente te bereiken. Ook het streven naar een grotere bekendheid van de eigen kunstenaars speelt in de motivatie een rol.

Niet alle gemeenten gaan in op een initiatief tot of een uitnodiging voor het ruilen van BKR-werken.

Uit de inventarisatie zijn daarvoor de volgende motieven naar voren gekomen:

- een nogal praktische reden is de personele consequentie in relatie tot overige prioriteiten bij het beheer van de BKR-werken; het kost te veel tijd;
- andere overwegingen hebben betrekking op het beheer van de kunstwerken. Ook bij de beschrijving van de ruilbeurzen gekoppeld aan verdeelvergaderingen is reeds gemeld dat gemeenten die hun werken zonder moeite bestemmingen kunnen geven, niet gemakkelijk mee zullen doen aan het ruilen. Onvoldoende interesse voor een actief beheer van de kunstwerken, leidt ook tot het afwijzen van een

uitnodiging tot ruilen. Vooral in kleine gemeenten, waar het beheer een deeltaak van een medewerker is, naast andersoortige werkzaamheden, kan deze desinteresse bestaan. Ook op bestuurlijk terrein heeft het beheer van het BKR-werk niet altijd even veel aandacht.

Het zijn echter niet alleen gemeenten die al actief omgaan met hun BKR-werken, die met andere gemeenten ruilen. Door stimulans van vooral de BKR-secretarissen doen ook gemeenten mee die nog weinig actief zijn op dit terrein. En juist deze deelname aan het ruilen is op zich weer een stimulans tot een actiever beheer; zo blijkt uit de ervaringen in den lande. Een beurs geeft de gelegenheid tot het leggen of bestendigen van contacten en tot onderling overleg en advies over beheersaspecten. Ook kan een ruilbeurs de basis vormen voor een langduriger contact en tot het vaker uitwisselen van werken.

Bij het onderwerp ervaringen moet even stilgestaan worden bij de relatie tussen grote en kleine gemeenten. Deze worden soms als problematisch ervaren, door de grotere deskundigheid die door grote gemeenten bij het ruilen wordt ingebracht. Kleine gemeenten kunnen zich hierdoor overdonderd voelen. De drempelvrees die dit gedrag van de professionele kunstkenner kan oproepen zal echter sterk persoonsafhankelijk zijn. Daarnaast is ook gesteld dat kleine gemeenten vaak keuzen maken die niet (alleen) gebaseerd zijn op artistieke kwaliteiten van de werken, maar vooral op de aard van de afbeelding en de mogelijke bestemmingen die men er voor heeft.

Een mogelijke oplossing voor het geschetste probleem zou het inzetten van deskundige begeleiding bij het ruilen kunnen zijn. Men denkt hier echter nogal wisselend over. Een aantal gemeenten maakt daar bij voorbeeld al gebruik van. Anderen wijzen het af, omdat deskundigen niet kunnen adviseren over de bestemmingsmogelijkheden van kunstwerken in de gemeente.

---

24 5. Organisatorische aspecten van het ruilen

Zowel voor de organisator van beurzen als voor de deelnemende gemeenten is het belangrijk dat bepaalde aspecten van het ruilen duidelijk zijn, wil het ruilen naar wens kunnen verlopen. Hierna wordt kort ingegaan op die aspecten, op de ervaringen daarmee en eventuele meningen daarover.

- We hebben gezien dat de organisatie vaak in handen is van medewerkers van BKR-secretariaten en ook wel van adjunct-consulenten voor sociale voorzieningen in de provincie. Soms is er sprake van dat kunstenaars, in het kader van een opdracht van de BKR, ingeschakeld worden.
- Aan een beurs zijn buiten het vervoer van de kunstwerken niet altijd kosten verbonden. Ook worden kosten volgens een bepaalde verdeelsleutel wel omgeslagen over de deelnemers.
- Het vervoer wordt soms centraal geregeld, in andere gevallen verzorgen de deelnemende gemeenten dit zelf. Bij deze laatste vorm zijn de ervaringen niet altijd gunstig.
- De ruimte waar de beurs gehouden wordt moet groot genoeg zijn voor een overzichtelijke opstelling van de kunstwerken.
- Van de werken die door de gemeenten ter ruiling ingebracht worden op een beurs, wordt vaak een lijst gemaakt die gebruikt kan worden voor aantekeningen ten behoeve van het ruilen.
- Als de bezichtigingstijd op dezelfde dag is als de beurs, wordt deze vaak kort gevonden. Een wens tot het verlengen van de kijktijd is meermalen uitgesproken.
- Ook op een beurs beperkt de ruil zich vaak tot twee gemeenten. Eigen initiatieven kunnen hierin verandering brengen.
- Over de herkomst en aantal deelnemers zijn de meningen verdeeld. Soms wordt gekozen voor een beurs op kleine schaal, anderen geven juist de voorkeur aan boven-regionale beurzen.
- Met betrekking tot eventuele selectiecriteria bij de keuze van te ruilen kunstwerken, is gebleken dat

de meeste gemeenten zich beperken tot het aanbieden van nieuw aangekocht werk, dat nog geen bestemming heeft.

In grotere gemeenten speelt soms ook de samenstelling van de overblijvende collectie een rol. Topstukken worden bij het ruilen met eigendomsoverdracht nauwelijks ingebracht. Oud werk ook weinig. Soms wordt echter een beurs gezien als een gelegenheid om ‘doodgekeken werk’ te ruilen.

- Ook met betrekking tot de contacten met de kunstenaars zijn de meningen verdeeld. De BKR schrijft de gemeenten voor aan de kunstwerken een bestemming te geven die overeenkomt met de belangen van de kunstenaar. De vraag was of dit artikel aanleiding was om aan de kunstenaars toestemming te vragen voor het ruilen van kunstwerken.

Over het algemeen vindt men dat wel een zeer vérgaande interpretatie van de regeling. Wél vinden velen het nodig dat de kunstenaars geïnformeerd worden, terwijl anderen het weer voldoende vinden als kunstenaars op eigen aanvraag de informatie krijgen.

Dit laatste standpunt wordt ingegeven vanuit het recht dat kunstenaars hebben op terugkoop van hun werk binnen twee jaar.

Ook moet kunstenaars de mogelijkheid geboden worden hun werk tijdelijk te lenen.

De Beroepsvereniging van Beeldende Kunstenaars is van mening dat om de belangen van kunstenaars bij het ruilen veilig te stellen, de kunstenaars wel om toestemming gevraagd zou moeten worden.

Omdat er nogal praktische bezwaren zijn tegen het benaderen van kunstenaars bij de voorbereiding van ruilactiviteiten kan gedacht worden aan verklaringen van geen bezwaar bij de aankoop van de kunstwerken.

---

6. Ten slotte

Uit het voorgaande blijkt dat verscheidene gemeenten in Nederland het onderling ruilen van BKR-werken gebruiken om de collectie kunstwerken actiever te beheren.

Via bilaterale contacten en op ruilbeurzen proberen gemeenten in de eerste plaats de variatie in hun collectie te vergroten en werken te verkrijgen waarvoor bestemmingen gevonden kunnen worden. Daarnaast speelt ook het streven naar een grotere bekendheid van de eigen kunstenaars een rol.

Of met het ruilen dit laatste ook bereikt wordt, is niet gegarandeerd. Het ruilen biedt niet meer dan een mogelijkheid om een actiever beheer te realiseren, het is geen doel op zich. Afspraken over bestemmingen van de geruilde kunstwerken worden (tot nu toe) in het algemeen niet gemaakt. Op basis van de gesprekken hebben wij echter wel kunnen constateren dat de praktijk van het ruilen er mede toe heeft bijgedragen dat actiever wordt omgegaan met het kunstbezit. Daaruit mogen we dan ook de conclusie trekken dat het ruilen stimulerend werkt op het beheer van de kunstwerken.

Nog niet overal wordt nu al gebruik gemaakt van de mogelijkheid om via ruilen van BKR-werk een beter bruikbare collectie beeldende kunst op te bouwen.

Wij hopen dat de publikatie van de onderzoeksresultaten een stimulans is voor meer gemeenten om via het ruilen de mogelijkheden voor een actief beheer van de BKR-collectie te vergroten.